राज्यातील सुरू असलेल्या विविध प्रकल्पांच्या भूसंपादन निवाड्याच्या अनुषंगाने ७/१२ अथवा मालमत्ता पत्रक मिळकतीवर फेरफार नोंदी जलद गतीने करण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन
महसूल व वन विभाग
शासन परिपत्रक क्र. संकीर्ण- २०२४/ प्र.क्र.१६/भूसंपादन-०४
मंत्रालय, मुंबई - ४०० ०३२.
दि. ०३.१०.२०२५.

प्रस्तावना :-

राज्यामध्ये केंद्र शासन तसेच राज्य शासनाशी निगडीत विविध प्रकल्पांसाठी भूसंपादन अधिनियम, २०१३ तसेच इतर अनुषंगिक अधिनियमानुसार तरतुदीनुसार खाजगी जमिनींचे त्या त्या भूसंपादन संस्थांसाठी भूसंपादन करण्यात येते. भूसंपादनाची वैधानिक कार्यवाही पूर्ण झाल्यानंतर अशा जमिनीचा संबंधित संस्थांना ताबा देण्यात येतो, तरीही अशा जमिनीच्या अधिकार अभिलेख्यामध्ये मूळ मालकांचीच नावे असल्याने प्रत्यक्ष काम करतेवेळी आणि प्रकल्प पूर्ण झाल्यानंतरही (भूसंपादन संस्थेची नावाची नोंद न झाल्याने) मालकी हक्कावरून वाद निर्माण होणे वा न्यायालयीन प्रकरणे उद्भवणे अशा बाबी मा.मुख्य सचिव महोदयांच्या अध्यक्षतेखाली भारतीय राष्ट्रीय राजमार्ग प्राधिकरणाकडील प्रकल्पांच्या अनुषंगाने पार पडलेल्या दि.११.०८.२०२५ च्या बैठकीमध्ये निदर्शनास आल्या आहेत. यास्तव अशा भूसंपादित जमिनीच्या अधिकार अभिलेख्यामध्ये भूसंपादन संस्थेच्या नावाची फेरफारद्वारे नोंदी घेण्याच्या अनुषगांने निर्देश देण्याची बाब शासनाच्या विचारधीन होती.

शासन परिपत्रक :-

राज्यात सुरू असलेल्या विविध प्रकल्पांसाठी भूसंपादित जमिनीच्या अधिकार अभिलेख्यामध्ये भूसंपादन संस्थेच्या नावाची फेरफार नोंदी जलद गतीने होण्यासाठी जमाबंदी आयुक्त आणि संचालक भूमी अभिलेख, महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांनी दि.१०.०९.२०२५ च्या पत्रान्वये कार्यपध्दती शासनास सादर केली आहे. सदरची बाब विचारात घेता राज्यातील संबंधित प्रादेशिक विभाग प्रमुख/प्रकल्प अधिकारी/नोडल अधिकारी,भूसंपादन संस्था उदा. भारतीय राष्ट्रीय महामार्ग प्राधिकरण, भारतीय रेल्वे, जलसंपदा विभाग, महाराष्ट्र औद्योगिक विकास महामंडळ, महाराष्ट्र राज्य रस्ते विकास महामंडळ) यांनी निवाडा घोषित केल्यानंतर भूसंपादनाशी निगडीत उक्त पत्रामध्ये नमूद सर्व कागदपत्रे व फेरफार नोंदी घेणेबाबतचे पत्र भूसंपादन अधिकारी यांच्याकडून प्राप्त करून संबंधित उप अधिक्षक भूमी अभिलेख यांच्या कार्यालयाकडे १५ दिवसांच्या आत सादर करावीत व तसेच अशा पत्राची प्रत जमाबंदी आयुक्त आणि संचालक भूमी अभिलेख, महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांनाही पाठविण्यात यावी.

तदनंतर संबंधित उप अधिक्षक भूमी अभिलेख यांनी भूसंपादन संस्थेकडून प्राप्त होणा-या अशा प्रस्तावामधील भूसंपादन अधिका-याकडील कागदपत्रे विचारात घेउन विहित कार्यपध्दतीनुसार कार्यवाही करून भूसंपादन संस्थेच्या नावाची नोंद संबंधित अधिकार अभिलेख्यामध्ये घेऊन असे अभिलेख अदयावत करावेत. अशा फेरफार नोंदीबाबत पाठपुरावा करून भूसंपादन संस्थेच्या नावाची नोंदी करून घेण्याची जबाबदारी भुसंपादन संस्थेची राहील.

सदर शासन परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आले असून त्याचा सांकेतांक क्र. २०२५१००३१७०४१४३११९ असा आहे. सदर परिपत्रक डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

SHEETAL HARISH BHINGARDIVE

Digitally signed by SHEETAL HARISH BHINGARDIVE
DN: c=IN, o=GOVERNMENT OF MAHARASHTRA, ou=REVENUE AND FOREST DEPARTMENT, 2.5.4.20=811b70a9102967f853cc2b6ab33320a888d0446944cd32c5cbfea46ce603f707, postalCode=400032, st=Maharashtra, serialNumber=ABE1BF07925DA1BBAAACCA3C449FDCB0DFCA751E843E7D822224CFDBFE0D8669, cn=SHEETAL HARISH BHINGARDIVE
Date: 2025.10.03 17:05:36 +05'30'

(शितल भिंगारदिवे)

अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

<u>प्रत:-</u>

१. मा.राज्यपाल यांचे सचिव, राजभवन, मुंबई.
२. मा. मुख्यमंत्री यांचे अ.मु.स., मुख्यमंत्री सचिवालय,मुंबई.
३. मा. उप मुख्यमंत्री (नगरविकास व गृहनिर्माण) यांचे सचिव, उप मुख्यमंत्री कार्यालय, मुंबई.
४. मा.उप मुख्यमंत्री (वित्त व नियोजन) यांचे प्रधान सचिव, उप मुख्यमंत्री कार्यालय, मुंबई.
५. मा. मंत्री (महसूल) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
६. सर्व मा. मंत्री / राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
७. मा. मुख्य सचिव यांचे वरिष्ठ स्वीय सहायक, मंत्रालय, मुंबई.
८. मा. अपर मुख्य सचिव (महसूल) यांचे स्वीय सहायक, महसूल व वन विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
९. मा. अपर मुख्य सचिव (वित्त) यांचे स्वीय सहायक, वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
१०. मा. अपर मुख्य सचिव (वने, भूसंपादन) यांचे स्वीय सहायक,महसूल व वन विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
११. सर्व अपर मुख्य सचिव/ प्रधान सचिव/ सचिव यांचे स्वीय सहायक, मंत्रालय, मुंबई.
१२. सह सचिव (भूसंपादन) यांचे स्वीय सहायक, महसूल व वन विभाग, मंत्रालय, मुंबई
१३. सर्व विभागीय आयुक्त
१४. सर्व जिल्हाधिकारी
१५. व्यवस्थापकीय संचालक, सिडको, सिडकोभवन, सी.बी.डी. बेलापूर, नवी मुंबई.
१६. मा. महानगर आयुक्त, मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरण, मुंबई.
१७. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, महाराष्ट्र औद्योगिक विकास महामंडळ
१८. व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र राज्य रस्ते विकास महामंडळ, मुंबई.
१९. प्रादेशिक अधिकारी, मुंबई, भारतीय राष्ट्रीय महामार्ग प्राधिकरण, प्रादेशिक कार्यालय,नवी मुंबई.

२०. प्रादेशिक अधिकारी, भारतीय राष्ट्रीय महामार्ग प्राधिकरण, नागपूर प्रादेशिक कार्यालय, नागपूर - ४४००३३.
२१. संचालक, नगर रचना, पुणे.
२२. मुख्य अभियंता, मध्य व पश्चिम रेल्वे, मुंबई.
२३. मुख्य अभियंता, मुंबई रेल्वे विकास कॉर्पोरेशन लि. मुंबई
२४. महाराष्ट्र विमानतळ विकास कॉर्पोरेशन लि., मुंबई
२५. सर्व भूसंपादन अधिकारी
२६. सर्व उपायुक्त भूसंपादन (कोकण,पुणे,नाशिक,छत्रपती संभाजीनगर,नागपूर,अमरावती)
२७. महाव्यवस्थापक (भूमि व सर्वेक्षण), महाराष्ट्र राज्य रस्ते विकास महामंडळ मर्या., मुंबई.
२८. सर्व अधिक्षक अभियंता, (सार्वजनिक बांधकाम / जलसंपदा)
२९. निवडनस्ती - (भूसंपादन - ४)

महाराष्ट्र शासन
महसूल व वन विभाग
जमाबंदी आयुक्त आणि संचालक भूमि अभिलेख महाराष्ट्र राज्य पुणे यांचे कार्यालय
नविन प्रशासकीय इमारत, दुसरा मजला, विधानभवन समोर, पुणे ००१ ४११
दुरध्वनी क्रमांक - ०२०/२६०५०००९ ई-मेल dlrmah.mah@nic.in

क्र.भू. ३/**भुसंपादन मोजणी** /२०२५ पुणे, दिनांक,१९/०९/२०२५

प्रति,
मा.अपर मुख्य सचिव
सार्वजनिक बांधकाम विभाग
मंत्रालय,मुबंई ४०००३२.

विषय-संपादित जमीनीचे अधिकार अभिलेख ७/१२ व नकाशा मध्ये नोंदी घेणेची कार्यपध्दती.

संदर्भ- सार्वजनिक बांधकाम विभाग मंत्रालय मुबंई यांचेकडील क्र.बैठक२०२५/प्र.क्र.३३९/रा.म- १, दिनांक २८.०८.२०२५ अन्वये भारतीय राष्ट्रीय राजमार्ग प्राधिकरणाच्या कामासंदर्भात राज्यस्तरीय समन्वय समितीची दिनांक ११.०८.२०२५ रोजीची बैठकीच इतिवृतामधील मुद्या क्र. ४

उपरोक्त संदर्भान्वये,राज्यातील विविध शासकीय, निमशासकीय तसेच सार्वजनिक प्रकल्पांसाठी आणि प्रकल्पग्रस्तांच्या पुनर्वसनाकरिता भूमी अभिलेख विभागामार्फत संयुक्त भूसंपादन मोजणीचे काम करण्यात येते.भूमी संपादनाची प्रक्रिया पूर्ण होऊन, भूमी संपादन कायदा कलम अन्वये निवाडा प्रसिद्ध झाल्यानंतर, भूमी अभिलेख विभागाकडून संबंधित ७/१२ अभिलेखामध्ये तसेच नकाशा मध्ये दुरुस्ती (कमी-जास्त पत्रक तयार करणे) करण्यात येते.कमी-जास्त पत्रक तयार झाल्यानंतर, त्याची नोंद सातबारा अभिलेखात घेण्यात येते.

कमी-जास्त पत्रक तयार करणेसाठी खालील कागदपत्रे संबंधित उपअधीक्षक भूमी अभिलेख कार्यालयाकडे पाठविणे आवश्यक आहे :-

- संयुक्त मोजणी नकाशा व संयुक्त मोजणी विवरणपत्रक.
- भूमी संपादन अधिसूचना.
- अंतिम जाहीर निवाड्याची प्रत.
- संपादित जमिनीची ताबेपावतीची नक्कल.
- शेतसारा कमी करण्याबाबतचा आदेश.
- सरकारी मालकीच्या सर्व्हे/गट नंबरमध्ये ओढा, नाला, रस्ता, गायरान, संस्था इत्यादी स्वरूपात वर्गीकरण करावे लागल्यास त्याबाबतचे आदेश.
- जमीन वर्गीकरणासंदर्भात जिल्हाधिकारी यांनी निर्गमित केलेले आदेश.

वरिल अभिलेख /आदेश भू-संपादन अधिकारी यांचे कडुन प्राप्त झालेनंतर भूमि अभिलेख विभागामार्फत कमी-जास्त पत्रक तयार करुन संपादित जमीनीचे क्षेत्र नकाशा व ७/१२ मध्ये संपादन संस्थेचे नावे नोंदविणेत येते. ७/१२अधिकार अभिलेखात कमी-जास्त पत्रक भूमि अभिलेख विभागाकडुन पाठविल्यानंतर तहसिलदार मार्फत अभिलेखात नोंदी घेणेत येतात.संबंधित भू-संपादन अधिकारी यांनी वरिल नमुद कागदपत्रासह भूसंपादनाचे नोंदी अधिकार अभिलेख व नकाशात घेणेसाठी प्रस्ताव जिल्हा अधिक्षक भूमि अभिलेख कार्यालयाकडे पाठविणे आवश्यक आहे.

मा.जमाबंदी आयुक्त यांचे मान्यतेने

(कमलाकर हट्टेकर)
उपसंचालक भूमि अभिलेख, संलग्न
जमाबंदी आयुक्त (भूमापन) पुणे

महाराष्ट्र शासन
सार्वजनिक बांधकाम विभाग,
मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२
दूरध्वनी क्रमांक : ०२२-२२०२३०९५ ई-मेल:- denh1.pwd@maharashtra.gov.in

---

अतिमहत्वाचे तातडीचे/

क्र.बैठक २०२५/ प्र.क्र.३३९/रा.म.१
सार्वजनिक बांधकाम विभाग,
मंत्रालय, मुंबई४०००३२
दिनांक : २८.०८.२०२५

प्रति,

१) मुख्य अभियंता, राष्ट्रीय महामार्ग, नवी मुबई.
२) मुख्य अभियंता, तथा प्रादेशिक अधिकारी, सडक परिवहन व राजमार्ग मंत्रालय, मुंबई.
३) प्रादेशिक अधिकारी, भारतीय राष्ट्रीय राजमार्ग प्राधीकरण, मुंबई.
४) प्रादेशिक अधिकारी, भारतीय राष्ट्रीय राजमार्ग प्राधीकरण, नागपूर.

विषय :-भारतीय राष्ट्रीय राजमार्ग प्राधिकरणाच्या कामासंदर्भात राज्यस्तरीय समन्वय समितीची दि. ११.०८.२०२५ रोजीची बैठक..

विषयांकित बैठकीचे इतिवृत्त आपले माहितीसाठी व उचित कार्यवाहीसाठी या पत्रासोबत जोडून पाठविण्यात येत आहे.

(सचिन चिवटे)
उप सचिव महाराष्ट्र शासन,

सोबत : संदर्भिय पत्राची प्रत

सोबत:- बैठकीच्या इतिवृत्ताची प्रत.
प्रत बैठकीच्या इतिवृत्तासह माहितीकरीता.

१) मा. मुख्य सचिव,महाराष्ट्र शासन.
२) अपर मुख्य सचिव, महसूल विभाग, मंत्रालय मुंबई.
१) अपर मुख्य सचिव, सा.बां.विभाग, मंत्रालय मुंबई.
२) अपर मुख्य सचिव, वन विभाग, मंत्रालय मुंबई.
३) अपर मुख्य सचिव, उर्जा विभाग, मंत्रालय मुंबई.
४) अपर मुख्य सचिव, नगर विकास, विभाग, मंत्रालय मुंबई.
५) अपर मुख्य सचिव, पाणी पुरवठा विभाग, मंत्रालय मुंबई.
६) प्रधान सचिव मुख्यमंत्री कार्यालय, मंत्रालय, मुंबई.
७) सचिव (रस्ते),सा.बां.विभाग, मंत्रालय मुंबई.

Minutes of Meeting

Minutes of Meeting chaired by Chief Secretary, Govt. of Maharashtra with NHAI & Revenue Authorities on 11.08.2025 at Mantralaya, Mumbai

A meeting was held under the chairmanship of Chief Secretary, Govt. of Maharashtra on 11.08.2025 at Mantralaya, Mumbai with Revenue Authorities, MoRTH & NHAI Officials. The following officers were present for the meeting.

1. Shrimati Manisha Mhaiskar, ACS (PWD), Govt. of Maharashtra.
2. Shri. Milind Mhaiskar, ACS (LA & Forest), Govt. of Maharashtra.
3. Shrimati Ashwini Bhide, Principal Secretary to Hon'ble CM, Govt. of Maharashtra.
4. Shri. Yadav, Joint Secretary (LA), Govt. of Maharashtra.
5. Shri. Santosh Shelar, Chief Engineer (NH Div.), Navi Mumbai.
6. Shri. Prashant Fegade, Chief Engineer & Regional Officer, RO-MoRTH, Mumbai.
7. Shri. Anshumali Shrivastav, CGM (Tech.) & Regional Officer, NHAI, RO-Mumbai.
8. Shri. Shinde, Joint Secretary Urban Development Department, Govt. of Maharashtra.

The issues were discussed in detail and following instructions are given :-

Sr. No.	Agenda Point	Decision	Implementing Agency
1	Formation of a special task force committee for expediting NH projects	The instant meeting held under the Chairmanship of Chief Secretary was review meeting under Task force committee. Dy. Secretary (PWD) to issue a fresh order for formation of task force along with its scope based on earlier GoM notification no. NHP-2003/C.R.-76/N.H.1 Date-08/03/2010.	DS(NH),PWD
2	State support required for ensuring completion of land acquisition process under NH Act 1956 in one year	Timely completion of land acquisition activities is of utmost importance for the timely completion of highway projects along with saving of interest amount. Based on LA Division of GoM letter no. Sankirna-2025/ C.R No 463/A2 dated 09/04/2025, Joint Secretary (LA) should issue a separate SOP for enabling regular monitoring of progress of various stages of land acquisition by District Collectors. MoRTH / NHAI should provide access of Bhoomirashi portal to Mantralaya Officials & District Collectors for effective review and monitoring of land acquisition progress. The log in credential should be provided to Joint	Joint Secretary (LA),Revenue Department RO, NHAI, Mumbai

28/8/25

		Secretary (LA) within 15 days in this regard by MoRTH / NHAI. Revenue Department may explore the possibility of developing GoM internal portal for review and monitoring of land acquisition for projects other than MoRTH / NHAI on similar lines.	Joint Secretary (LA), Revenue Department
3	Expediting Joint Measurement Survey for Land Acquisition for NH projects.	Taking into consideration delays in publication of 3(D) notification, Joint Measurement Survey exercise can be expedited by using advance technology like Drone survey. However, directions be issued by Joint Secretary (LA) that Collectors should ensure JMS and its report submission as per timelines given in SOP by proper coordination with all the different departments involved in JMS.	Joint Secretary (LA), Revenue Department
4	Completion of pending Mutation of land in RoW of National Highways	Separate monthly review and monitoring of progress of Mutation of NH land should be conducted by Joint Secretary (LA) with concerned district officers. The abnormal delays at district level in Mutation should be flagged with concerned District Collector for his intervention. Pending Mutation should be completed substantially by 31.03.2026. For all the ongoing new land acquisition, Mutation exercise should be completed just after possession within the timelines given in SOP.	Joint Secretary (LA), Revenue Department
5	Disposal of large number of pending Arbitration in respect of Land Acquisition matters of NH projects.	By considering large number of pending LA Arbitration cases 6 Arbitration cells may be created as per Administrative Divisions of State with posting of suitable officers to act as Arbitrators. LA Division of GoM may also explore posting of existing IAS officers with less workload, Addl. Collectors, Addl. Collectors (Selection Grade) or retired IAS Officers in this cell.	Joint Secretary (LA), Revenue Department
6	Expediting Land Acquisition for Vadhavan port link road project and new greenfield 6-lane	By considering importance of Vadhvan Port land acquisition should be completed by December 2025 as per committed timelines.	Revenue Department Joint Secretary (LA),

28/8/25

	project from Pagote to Chowk	For Pagote to Chowk project Joint Secretary (LA) to coordinate with Collector, Raigad and ensure that proposal for 3 (D) notification publication is sent to NHAI / MoRTH latest by 31.08.2025 to avoid the lapse of 3 (A) notification on 19.09.2025.	Revenue Department Collector, Raigad
7	Expediting Land Acquisition for four laning of Kolhapur – Sangli section of NH-166	LA Division and Collector, Kolhapur may explore the possibility of use of Multiplying Factor anywhere between 1-2 and also explore the possibility if, State Government can acquire the pending land of the project on behalf of NHAI as a special case.	Joint Secretary (LA), Revenue Department Collector, Kolhapur
8	Possession & handing over of 14 Ha. Land to NHAI by State for elevated corridor from Nashik Phata to Khed section of NH-60	ACS (LA and Forest) may coordinate with PMC,MSRDC and PMRDA to expedite possession of desired land to NHAI as the project is very important . NHAI may also explore the possibility of sharing the land acquisition cost for early completion of land acquisition.	Revenue Department Commissioner PMC, PMRDA and MD, MSRDC RO, NHAI, Mumbai
9	Updating wildlife movement corridor and notified forest land on GATISHAKTI portal	RO NHAI Mumbai submitted that all NH projects more than Rs 500 Cr are to be first appraised by NPG (National Project Group) through GATISHAKTI portal for understanding its interference or synergy with other departments key features. Update Forest land and wild life movement corridor for Maharashtra on GATISHAKTI portal to avoid delay in completion of project. ACS (LA and Forest) to look into the matter of Karmala Tembhurni project and expedite its forest and wildlife clearances.	ACS (LA and Forest) APCCF (Forest)
10	Various land possession issues of NHAI projects raised on PMG Portal	Joint Secretary (LA) may directly coordinate with concerned CALAs or if needed seek intervention of concerned collectors for resolving these issues on top priority.	Joint Secretary (LA), Revenue Department

The meeting ended with vote of thanks.

***

28/8/25